

PERE ROSSELLÓ BOVER

Universitat de les Illes Balears

JOAN MARAGALL EN LA POESIA MALLORQUINA DE LA POSTGUERRA

Resum:

Aquest article analitza el ressò de la poesia de Joan Maragall entre els autors mallorquins de la postguerra. Tot i que el mestratge de Miquel Costa i Llobera i de Joan Alcover sobre els poetes de l'Escola Mallorquina va deixar en un segon pla l'obra de Joan Maragall, les generacions més joves de la postguerra mostraren un major interès pel poeta barceloní. Així, l'any 1960 es va commemorar a Mallorca el centenari del naixement amb diversos actes i publicacions. Però és sobretot en l'obra de Blai Bonet on es palesa un influx més declarat i evident de la poesia de Joan Maragall.

Paraules clau: poesia — Escola Mallorquina — poetes insulars de postguerra — Joan Maragall — Blai Bonet

Abstract:

This paper analyzes the echoes of Joan Maragall's poetry among Majorcan authors of the post-war period. Even though the guidance by Miquel Costa i Llobera and Joan Alcover on the poets of the Majorcan School left the work of Joan Maragall in the background, younger generations of the post-war period expressed more interest in the poet from Barcelona. So, in 1960 the centenary of Maragall's birth was commemorated in Majorca through several publications and events. But it is mainly in the work by Blai Bonet where is more clear the declarative and evident influence of the Maragall's poetry.

Key words: poetry — Majorcan School — island poets of post-war period — Joan Maragall — Blai Bonet

Maragall, l'Escola Mallorquina i els poetes insulars de postguerra

El pes de la poesia de Miquel Costa i Llobera i de Joan Alcover sobre els autors de l'Escola Mallorquina era tan gran que va deixar en un segon pla la presència de Joan Maragall que, tot i ser considerat un dels grans escriptors catalans, no tenia sobre els poetes de l'illa una influència decisiva. En tot cas, tan sols podríem trobar-hi alguns ressons puntuals i aïllats. A més, el propòsit de perfecció formal i de contenció emocional que practicava l'Escola Mallorquina era un impediment important perquè la poesia de Joan Maragall arrelàs a les Illes. L'espontaneisme el situava al costat oposat dels pressupòsits estètics que seguia l'Escola Mallorquina, que també evitava l'expressió passional a canvi d'un cert sentimentalisme, sovint cursi i estantís. Això no obstant, Maragall és un dels grans representants de la literatura catalana del segle XX i, per aquest motiu, no podia ser deixat totalment de costat per aquests poetes.

La generació poètica de la postguerra, amb un propòsit de trencament amb els seus predecessors, als anys cinquanta havia trobat el seu model en la poesia castellana de la Generació del 27, la qual cosa en bona mesura l'apartava de la tradició catalana. Ara bé, la recerca d'una poesia més comunicativa, que transmetés els sentiments del poeta als lectors, era un objectiu que els podia acostar a Maragall. Tot seguint el model del 27 castellà, els poetes mallorquins de postguerra apostaren per una poesia metafòrica, que defugia el llenguatge purament lògic i descriptiu, amb una finalitat essencialment comunicativa. Es tractava de transmetre al lector les sensacions i els sentiments que el poeta experimenta. I és en aquest sentit que podem trobar alguna coincidència amb la teoria de la paraula viva de Maragall. Així, en una entrevista de 1953, Blai Bonet responia a la pregunta sobre quin era per a ell l'element essencial en la poesia amb aquests mots: «La emoción comunicativa cuando es producida por el ritmo profundo en la palabra, la emoción de la palabra en el tiempo, como dirían Machado, Maragall y Novalis».¹ Aquesta idea esdevé el nucli central d'un article de Blai Bonet, «Poesía: alumbramiento», on explica en què consisteix aquesta il·luminació, de la qual troba precedents en els místics i en els romàntics europeus, a més del 27 castellà. Una de les idees bàsiques que hi exposa és la necessitat de fer una poesia sincera, una poesia de la veritat, que sigui clarificadora: perquè, per a ell, la poesia ha d'il·luminar «la verdad desnuda de cada uno [...] sin engañar nunca con sonido falso; que no fuera de hombres falsear con sus hermanos».² Per al poeta de Santanyí la veritat és el primer element imprescindible perquè el poeta pugui comunicar els seus sentiments als lectors. I entre els models que cita d'aquesta poesia que du a l'èxtasi pel camí de la veritat i de la simplicitat hi ha el «Cant espiritual» de Joan Maragall, a més d'exemples de Sant Joan de la Creu, Antonio Machado, Joan Alcover, Keats i Bécquer. En altres articles defensarà la poesia metafòrica com a camí per arribar a aquesta comunicació del sentiment, que, al capdavall, és el mateix objectiu que guiava Joan Maragall en la teoria de la paraula viva.

1960: la commemoració del centenari

Una de les fites de la presència de Joan Maragall en les lletres mallorquines és la commemoració, l'any 1960, del centenari del naixement del poeta barceloní. El *Diario de Mallorca*, dia 19 de maig, dona notícia de la celebració a Barcelona del centenari de Joan Maragall, un homenatge que coincideix amb la commemoració d'una altra efemèride semblant: el quarantè aniversari de la mort de Miquel dels Sants Oliver. Poc després treu a la llum l'article d'Octavi Saltor, «Ecos mallorquines en la obra de Maragall»,³ en què el crític català subratlla la relació personal entre el poeta barceloní i Miquel dels Sants Oliver, així com amb Joan Alcover i Miquel Costa i Llobera. El diari palmesà, tres dies més tard, també dona la notícia de la propera edició de les *Obres Completes* de Maragall.⁴

1 Rafael FERRER MASSANET, «García Lorca me descubrió un mundo poético pero no el suyo, sino el mío» [retall d'una entrevista a Blai Bonet publicada a la premsa, conservat a l'Arxiu Vidal Alcover, datat el gener de 1953].

2 Blai BONET, «Poesía: alumbramiento», *La Almodaina*, 19 de novembre de 1950.

3 Octavi SALTOR, «Ecos mallorquines en la obra de Maragall», *Diario de Mallorca*, 26 de maig de 1960.

4 *Diario de Mallorca*, 29 de maig de 1960.

El centenari també fou commemorat a Palma per la Secció Literària Joan Alcover del Círculo Mallorquín, de la qual aleshores Josep M. Llompart era el secretari, i pel Club Barcelona.⁵ Altre cop Saltor fou l'encarregat de llegir dues conferències: una, al Círculo Mallorquín, sobre «Maragall i el seu missatge en 1900», en què explicava l'abast i la transcendència del poeta en el seu moment; i l'altra, al Club Barcelona, que es titulava «Maragall com a ciutadà». En el marc d'aquest segon parlament també varen intervenir Josep M. Llompart, que va comentar «La vaca cega», i Guillem Colom, que va recitar el poema «La sardana».⁶

El mes d'octubre Octavi Saltor publica un altre article sobre Joan Maragall, al *Diario de Mallorca*, en què torna a reivindicar l'escriptor barceloní i parla dels actes d'homenatge que li han dedicat a Barcelona;⁷ el *Diario de Mallorca* ressenya la conferència de Saltor a l'Acadèmia de Jurisprudència de Barcelona sobre «Ciència jurídica en l'obra poètica maragalliana»;⁸ i la relació de Maragall amb el món del dret és tractada també per Miquel Gayà en un article en què apunta com l'«Oda a Espanya» reflecteix les seves idees polítiques i lingüístiques.⁹

El quinzenal *Santanyí* dedica a Joan Maragall un número extraordinari, que apareix el mes d'octubre. Ja uns mesos abans, amb motiu del 23 d'abril, el *Santanyí* havia reproduït en la primera pàgina el poema «La diada de Sant Jordi».¹⁰ En el número d'octubre, publica poemes del poeta barceloní en una «Mínima antologia de Juan Maragall» i diversos articles sobre la seva obra. Els escriptors mallorquins que hi col·laboren són Bernat Vidal i Tomàs, Jaume Vidal Alcover i Miquel Pons Bonet, tal com ho explica Isabel Vidal Munar:

L'any 1960, amb motiu de complir-se el centenari del naixement de Joan Maragall, el *Santanyí* li va dedicar un número extraordinari. Tota la primera plana, presidida per un dibuix del poeta original de P. L. Fornés acompanyat de fragments d'«Excelsior», de «Cant espiritual» i de «Vistes al Mar, III», era un mosaic de poemes i de textos dedicats al poeta modernista. S'hi va reproduir també el perfil de Maragall de Carles Riba en llengua catalana, i fragments d'obres d'Azorín, Pío Baroja i Miguel de Unamuno, en llengua castellana, referits al poeta. L'article de Bernat Vidal, que era el coordinador del número, titulat «El poeta y nosotros», fa una presentació de la poesia de Maragall lligada a la seva personalitat humana i convida els lectors a llegir la seva obra. Jaume Vidal va escriure expressament «Maragall en aforismos», Miquel Pons «Mi encuentro con Maragall» i Octavi Saltor, membre de la Comissió d'Homenatge a Joan Maragall a Barcelona, «En torno a un tema de Maragall».

5 Josep M. Llompart s'hi refereix amb aquests mots una mica críptics: «[...] actes commemoratius del centenari d'un gran poeta –aquest centenari que tan inesperades repercussions ha tingut a Barcelona (el lector sap a què em referesc)– dignament celebrats a la Secció Joan Alcover i al Club Barcelona»; vg. Josep M. LLOMPART, «Crònica de Mallorca», *Cap d'any. Raixa*. 1961, Mallorca, Moll, 1960, p. 57.

6 Vg. *Diario de Mallorca*, 31 de maig de 1960 i 1 de juny de 1960.

7 O. SALTOR, «Aleluya para Juan Maragall», *Diario de Mallorca*, 15 d'octubre de 1960.

8 *Diario de Mallorca*, 16 d'octubre de 1960.

9 Miquel GAYÀ, «Maragall jurista y poeta», *Diario de Mallorca*, 1 de desembre de 1960.

10 J. MARAGALL, «La diada de Sant Jordi», *Santanyí*, núm. 61, 23 d'abril de 1960, p. 1.

Cal dir que aquest número, en sortir al carrer, es va esgotar immediatament. D'altra banda, Ràdio Felanitx va dicar un programa al poeta a partir d'aquest especial.¹¹

Santanyí, núm. 73, 8 d'octubre de 1960, p. 1. Fotografia: Arxiu Municipal de Santanyí

Bernat Vidal i Tomàs, que exercia el mestratge estètic sobre el grup poètic mallorquí dels anys cinquanta, era sens dubte l'artífex d'aquell número del *Santanyí*, una publicació local que destacava per un contingut cultural i literari molt alt i de primer ordre. El «Perfil de Maragall» de Carles Riba és un

11 Isabel VIDAL MUNAR, *Bernat Vidal i Tomàs i el «Santanyí»*, treball fi de màster (Màster Universitari en Llengua i Literatura Catalanes: oralitat i escriptura), Universitat de les Illes Balears [en preparació].

fragment extret de l'article «Per què he votat Joan Maragall».¹² En una columna de la primera pàgina es reproduïxen altres retrats de l'autor de «L'oda infinita» fets pels escriptors en llengua castellana Azorín, Pío Baroja i Miguel de Unamuno.¹³ En canvi, el text d'Octavi Saltor, titulat «Entorno a un tema de Maragall», que apareix a la pàgina 4, és totalment inèdit i ha estat escrit expressament per a la publicació mallorquina, tal com en deixa constància una nota de la redacció –després d'explicar qui és l'autor i de qualificar-lo de «Cónsul de los mallorquines en Barcelona»– que fa constar: «Exclusivo para Santanyí».

Quant als autors mallorquins, cal destacar en primer lloc l'article de Bernat Vidal i Tomàs, titulat «El poeta y nosotros». Vidal i Tomàs comença subratllant el caràcter humà de Maragall i de la seva poesia, per passar tot seguit a emmarcar-lo en el context de la generació del 98. Subratlla la claredat i el llenguatge viu i real, proper al parlar popular, que Maragall va usar per comunicar els sentiments als lectors. Vidal i Tomàs acaba lligant aquest tarannà popular del poeta barceloní amb el quinzenal local i amb el poble de Santanyí: «Estas hojas pueblerinas, de un pueblo y para el pueblo, sean hoy el homenaje de un grupo de amigos de Maragall y una amistosa llamada para que todos lean la obra de un poeta que amaba el pueblo como pocos lo han querido».¹⁴ Al costat d'aquest article, apareix «Maragall en aforismes» de Jaume Vidal Alcover. Es tracta d'un conjunt de deu idees, en general molt subjectives, de l'escriptor manacorí originades a partir de la lectura de l'autor homenatjat. No podem deixar de reproduir, pel fet de ser molt representativa de la distància estètica que separava Maragall de la tradició lírica insular, la frase que diu: «En Maragall hi ha una bona part del mal gust que li falta a l'Escola Mallorquina».¹⁵

Finalment, el tercer article d'autor mallorquí és «Mi encuentro con Maragall», de Miquel Pons Bonet,¹⁶ escriptor i professor, nat al poble veí de s'Alqueria Blanca. Miquel Pons narra com va conèixer l'obra de Maragall: primer, durant els estudis de batxillerat al col·legi de Monti-Sion de Palma, gràcies al mestratge del P. Miquel Batllori; després, durant els estudis a la Universitat de Barcelona, de la mà d'una companya, que esdevindria cantant d'òpera, la qual li recitava el poema «La sardana» en el bar de la facultat; més tard, en complir el servei militar, amb l'aleshores «company d'armes» Joaquim Molas; i, finalment, gràcies a un exemplar de la *Poesia completa* de Joan Maragall que li havia deixat Blai Bonet.

12 Es tracta d'algunes de les primeres frases del parlament de 1950 que Carles Riba utilitzà posteriorment, amb el títol «Maragall, home representatiu», per al pròleg de l'*Antologia poètica* de l'Editorial Selecta. Riba l'incorpora al recull de crítica *...Més els poemes* de 1957; vg. Carles RIBA, *Obres Completes*, vol. 3, *Crítica/2*, Barcelona, Eds. 62, 1986, p. 211-218.

13 Els breus retrats d'aquests tres escriptors apareixen sota el títol d'«En castellano», *Santanyí*, núm. 73, 8 d'octubre de 1960, p. 1.

14 Bernat VIDAL I TOMÀS, «El poeta y nosotros», *Santanyí*, núm. 73, 8 d'octubre de 1960, p. 1.

15 Jaume VIDAL ALCOVER, «Maragall en aforismes», *Santanyí*, núm. 73, 8 d'octubre de 1960, p. 1.

16 Miquel PONS BONET, «Mi encuentro con Maragall», *Santanyí*, núm. 73, 8 d'octubre de 1960, p. 1 i 4.

Blai Bonet i Joan Maragall

D'entre els poetes mallorquins dels anys cinquanta, Blai Bonet és el que palesa una major influència de la poesia de Joan Maragall. Aquest influx és ben reconegut pel poeta santanyiner en moltes de les entrevistes que li feren amb motiu de l'aparició dels seus primers llibres, sobretot després d'haver obtingut el premi Óssa Menor amb *Cant espiritual* l'any 1952. Per exemple, en una entrevista a la revista *Dabo*, Bonet reconeixia la influència de Joan Maragall, Joan Salvat-Papasseit i Rafael Alberti.¹⁷ A aquests noms, en altres intervius, afegirà els de Federico García Lorca, Antonio Machado, Sant Joan de la Creu, Keats, Rilke, Miguel Hernández, Virgili, Quevedo, Walt Whitman, etc.¹⁸

Com ja hem dit abans, hi ha un cert lligam entre la teoria poètica que Bonet maneja en aquests anys, fruit de la lectura del 27 sobretot, i la teoria de la paraula viva;¹⁹ però, a més, aquest ressò es pot observar clarament en una sèrie de poemes seus. Ja a *Quatre poemes de Setmana Santa* (1950) trobam que «Pasqua nova» és encapçalat per una citació de Maragall, que procedeix d'un article titulat «Alegría de Pascua».²⁰ Tanmateix, els *Quatre poemes de Setmana Santa* són poc maragallians, excepte en un aspecte: la idea d'escriure poemes sobre un moment de calendari enllaça amb la del «Tríptic de l'any» inclòs dins *Poesies* (1895). Probablement, Blai Bonet en aquests anys ja havia llegit Maragall gràcies a Vidal i Tomàs, que aleshores era el seu guia i mentor literari. Sabem, també, que el grup dels Amics de les Lletres, en la visita que li feren a Santanyí el 2 de setembre de 1951, li regalaren un exemplar de l'obra poètica de Joan Maragall,²¹ que és el mateix volum que després deixà prestat a Miquel Pons, el qual ja s'adonà de la relació entre alguns poemes de Bonet i Maragall:

Poco después cayó en mis manos *Poesies*. Me lo prestó Blai Bonet. El libro había servido de piedra fundamental de la amistad entre «Els Amics de les Lletres» y el poeta de Santanyí. En sus hojas blancas se leían las firmas de los poetas y de los amigos. Mucho tiempo dediqué a la lectura del libro y en el mismo encontré coincidencias con los poemas de Blai y con otro poeta tan querido para mi como es Antonio Machado.²²

Al poemari següent, *Entre el coral i l'espiga* (1952), Maragall és clarament el model d'una de les composicions de Bonet: «La vaca morta». Les semblances amb «La vaca cega» són més que evidents, tant pel que fa a l'elecció del motiu com al to rítmic de la peça. Com Maragall, Bonet també parteix d'un mo-

17 «Nuestros poetas. Blai Bonet», *Dabo*, núm. 5, («Suplement literari», núm. 2), s. d. [1952?].

18 Vg., a més dels ja esmentats, els treballs següents: Guillermo SUREDA MOLINA, [entrevista], *Diario de Mallorca*, 27 de febrer de 1955 i ID., «Blai Bonet, poeta y novelista. El hombre y su obra», *Diario de Mallorca*, 2 de gener de 1958. Aquests articles, i els ja citats, són reproduïts per Margalida PONS, *Els poetes insulars de postguerra. Quatre veus del grup dels anys cinquanta*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1993.

19 Margalida Pons relaciona la poètica que inspira el *Cant espiritual* bonetià amb Maragall, tot subratllant-ne Goethe com a denominador comú: «La seva poètica en el punt en què crea *Cant espiritual* sembla apresada de Joan Maragall, amb qui l'uneix l'admiració per Goethe»; vg. M. PONS, *Poesia insular de postguerra: quatre veus dels anys cinquanta*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 462.

20 J. MARAGALL, «Alegría de Pascua» *Diario de Barcelona*, 16 d'abril de 1906. L'article es va recollir després a ID., *Tria*, Girona, Carles Dalmau, 1909 i fou reeditat per la revista *Catalunya social*, núm. 51, 15 d'abril de 1922, p. 3-4. Ha estat recollit a J. MARAGALL, *Obres Completes*, vol. II, Barcelona, Selecta, 1981, p. 304-306 (però Bonet usa una versió en català). També figura al volum d'Anna Maria BLASCO BARDAS, *Joan Maragall i les festes religioses*, (Quaderns de la Fundació Maragall, núm. 25), Barcelona, 1994, p. 41-43.

21 Vg. PERE ROSSELLÓ BOVER, «Les Cròniques dels Aplecs dels Amics de les Lletres», *Randa*, núm. 73, 2014, p. 163-184.

22 M. PONS BONET, «Mi encuentro con Maragall», *op. cit.*, p. 4.

tiu patètic lligat a un animal –una vaca, també–, el cos mort del qual és portat al poble en un carro. Però els ulls de la bèstia encara conserven la visió del paisatge que havia observat en vida. La reiteració del motiu de la ceguesa en el poema model aquí és transformat en el de la mort, a partir de la repetició de la frase «És morta», uns cops en sentit interrogatiu i d'altres en afirmatiu. D'aquesta manera, Bonet intensifica el dramatisme de l'escena, però d'una manera força menys hàbil i menys melodiosa que Maragall.

Tant a *Entre el coral i l'espiga* com als poemaris següents, hi ha una constant presència del mar i del paisatge, el tractament dels quals no és exclusivament descriptiu sinó que persegueix transmetre l'emotivitat. I en Maragall hi ha també sovint mar i muntanya, presentats sempre des d'un punt de vista impressionista i subjectiu. No vull dir amb això que el tractament del paisatge en la poesia de Blai Bonet procedeixi de Joan Maragall, però sí que el santanyiner, quan transmet una visió de l'entorn natural, és molt més proper al poeta barceloní que no als seus conterrànics de l'Escola Mallorquina.

Però és a *Cant espiritual* (1953), el llibre següent de Blai Bonet, on trobam uns majors i més profunds paral·lelismes amb Maragall. El títol del poemari coincideix amb el d'un dels poemes cabdals de l'autor de *Seqüències*. Tanmateix, hi ha molt més que una coincidència de títol, que Bonet potser deu més a altres poetes, com Sant Joan de la Creu, que a Joan Maragall. Bonet coincideix amb el barceloní en la recerca d'una espiritualitat que ajunta el món present amb el del més enllà. Margalida Pons ho ha explicat amb aquests mots, tot lligant-ho ja amb la primera presència maragalliana que hem trobat a la poesia bonetiana:

I la citació de Maragall que encapçala el poema «Pasqua nova» no fa sinó indicar la cerca d'una tradició, d'una via –que es confirmarà en *Cant espiritual*–, menys espectacular que la de la generació del 27, però també més perdurable i profunda, per portar a solc una inquietud religiosa que la litúrgia no satisfà perquè instaura una separació radical entre el món diví i l'humà. Precisament una de les idees clau del «*Cant espiritual*» de Maragall és que la vida terrena no és diferent de la celestial. Per això Maragall troba el món tan formós; per això es demana què més pot trobar en una altra vida; per això tem tant la mort; per això no vol tancar els ulls cercant *una altra cosa*. Aquesta serà també una de les aspiracions de Blai Bonet, que els *Quatre poemes...* apunten i els llibres posteriors desenvoluparan: pellucar espurnes del sagrat en les solades del quotidià.²³

Com ha apuntat Sam Abrams, el *Cant espiritual* de Blai Bonet és tot un llibre, en el qual no hi ha ni un sol poema que es tituli precisament «*Cant espiritual*».²⁴ Per al poeta i crític nord-americà, Bonet és un rupturista i, en aquest sentit, s'ha d'allunyar dels models de què parteix. Per aquest motiu, tot i les citacions i les referències a diverses peces maragallianes que trobam al llibre de Bonet, Abrams acaba

23 M. PONS, «La mossegada del dolor», dins B. BONET, *El color*, Consell de Mallorca, 2007, p. 32.

24 «Respecte a Maragall i Palau i Fabre com a seguidors de March, la publicació de *Cant espiritual* de Blai Bonet va representar un punt de partença totalment nou, perquè no es tractava d'una sola composició poètica, sinó de tot un llibre, de tot un poemari. Dit amb precisió: no hi ha cap poema del llibre que dugui per títol «*Cant espiritual*» o el que pugui ser considerat, a la llum de la tradició, un cant espiritual. De fet, el que passa és que March i Maragall planegen sobre una part del llibre, afectant alguns dels seus poemes i, com a conseqüència, l'atmosfera general del recull»; vg. Sam ABRAMS, *Cants espirituals catalans*, (*Quaderns de la Fundació Joan Maragall*, núm. 57), Barcelona, Claret, 2001, p. 27-28.

deduint que «la presència de Maragall planeja d'una manera més general i difuminada sobre la resta del llibre en la forma d'un clima profundament líric, generat per un contacte amorós, sensorial, sensual i admiratiu amb [el] món de la natura al voltant del poeta». Així, la relació entre el poemari de Blai Bonet i els cants espirituals de Joan Maragall i, també, d'Ausiàs March «és més aviat tènue i de caràcter general, una qüestió d'orientació general, o de clima, o d'atmosfera».²⁵

Encara que per aquest camí potser podríem trobar més paral·lelismes en altres poemes de Bonet, on la idea del «Cant espiritual» maragallià es fa més evident és a la peça titulada precisament «Càntic». Aquí apareixen tant les visions de l'anhel d'una vida al més enllà que sigui continuïtat de la present a la terra i, també, d'una síntesi entre el diví i l'humà: «Per això sou, Senyor, / tan nostre i tan humà, / i aquest món és tan clar / perquè essent etern Vós, habitau en el temps». Blai Bonet, com Joan Maragall, no pot concebre una vida espiritual dissociada del terrenal. La bellesa del món fa que la bellesa únicament espiritual resulti incomprendible als ulls humans.

El poema «Els morats, els verds i els peus de l'Amat», també de *Càntic espiritual*, és presentat com un homenatge a Joan Maragall. Cada una de les tres peces que formen aquest poema és encapçalada per una citació del poeta barceloní: la primera procedeix del primer vers de la segona estrofa de «Vistes al mar» d'*Enllà* («Degué ser un dia així que el bon Jesús / caminà sobre el mar»); la segona («La missa matinal / la diuen allà dalt / amb les portes obertes») és la segona estrofa d'«El mal caçador», de *Visions & Cants*; i la tercera («I la muntanya santa resplendia / d'un encès morat...») pertany al poema titulat «El cim», no recollit en cap llibre i datat el 1910. El poema no ens parla de Maragall, sinó que presenta una visió sensual i acolorida d'alguns episodis de l'Evangeli. Bonet altre cop ajunta l'espiritual amb el terrenal i, mitjançant les citacions i la dedicatòria, dona a entendre la coincidència d'aquesta síntesi amb el pensament maragallià.

El maragallanisme de *Càntic espiritual* ja fou advertit en el seu moment. Les relacions entre aquest llibre i els versos de Maragall no passaren desapercibudes a estudiosos com Pere Bohigas o Antoni Comas.²⁶ Jaume Vidal Alcover a les pàgines de la miscel·lània *Raixa* remarcava la presència del barceloní en el tercer poemari de Blai Bonet. A més, vinculava el ressò de Maragall amb l'actitud de rebuig del cultiu de la forma i dels aspectes purament literaris que el poeta de Santanyí manifestava sovint:

Ell la té, la bellesa, indiscutiblement. Però es nega a l'obsequi de les virtuts accessòries. Ha dit –en una intervista publicada a un diari de Ciutat de Mallorca– que desprecia l'artista: és a dir, el que domina el *métier*, l'ofici, l'artesanía. Per això, potser, qualcú el posa en la línia maragalliana. Indubtablement, en Blai està en l'oposada

²⁵ *Ibid.*, p. 28-29

²⁶ Pere BOHIGAS, «Tres cants espirituals», dins *Homenatge a Carles Riba en complir seixanta anys*, Barcelona, Josep Janés editor, 1954, p. 122-130; Antoni COMAS, «Cant espiritual, de Blai Bonet», dins *ID.*, *Assaigs sobre literatura catalana*, Barcelona, Tàber, 1968, p. 297-303.

del seu prologador [*scil.* Salvador Espriu]. És això que em permet diferir d'aquest quan li atribueix una continuïtat respecte de Rosselló-Pòrcel.²⁷

Precisament, aquest rebuig de la forma en favor d'una comunicació més directa i més sincera encara apareixerà en la major part de l'obra posterior de Blai Bonet, en llibres si fa no fa «espontaneistes» –i/o «experimentalistes»– com *Has vist, algun cop, Jordi Bonet, ca n'Amat a l'ombra?* (1976) o *El poder i la verdor* (1981).

Finalment, podem observar un altre punt en comú entre Maragall i Bonet, que es fa palès sobretot a *Comèdia* (1960). Ens referim a la presència del tema d'Espanya, tan present en les poesies espanyola i catalana dels anys seixanta, sota l'influx del realisme històric. El nom Espanya apareix en molts dels versos d'aquest poemari, l'autor del qual s'hi defineix com a «català d'Espanya». Tot i que, com Bonet fa explícit (per exemple, en el poema «Carta a Carles Riba»), la presència d'aquest tema es degui sobretot a Salvador Espriu, no hem d'oblidar que ja té un precedent en l'«Oda a Espanya» i en «Cant del retorn». Avui, els lectors que no siguin capaços de contextualitzar les poesies de Blai Bonet i de Joan Maragall potser els acusaran injustament d'espanyolistes. Tot i això, tant a l'època que s'obrí amb la crisi del 98 com a la que va tenir lloc a partir dels anys seixanta del segle XX, les actituds revisionistes i crítiques envers la concepció unitària de l'Estat espanyol constituïen visions prou agosarades. Margalida Pons ho explica amb aquestes paraules:

El 1960 parlar d'Espanya vol dir afegir a les preocupacions típiques dels escriptors del 98 el problema de la reconstrucció social després de la guerra. Per això Blai afirma al primer autoretrat del llibre que accepta *una* Espanya determinada, la de Pla, Azorín, Otero, Goytisoló, Espinàs, Espriu i Sagarra (i, encara que no ho digui, la del Maragall que escrivia «Escolta, Espanya, la veu d'un fill que et parla en llengua no castellana»²⁸

No negaré que, com afirma Pons, l'Espanya de què parla Blai Bonet en els seus versos no sigui «una Espanya més literària que viscuda, *estetitzada*».²⁹ Tanmateix, no hem d'oblidar que als anys seixanta l'independentisme era delictiu i que l'ideal de germanor entre les diverses nacions de l'Estat era dominant entre els sectors intel·lectuals progressistes. A més, tant Maragall com Bonet han de fer l'esforç de remarcar que, com a catalans, són fills d'Espanya per poder distanciar-se de l'espanyolisme dominant, centralista i anorreador de les altres cultures nacionals de l'Estat. Ara bé, em fa l'efecte que Bonet s'excedeix en aquest punt, la qual cosa el du a mostrar en alguns moments una excessiva admiració per Castella, tot caient en el mateix parany dels espanyolistes que sempre han identificat Espanya amb les terres castellanes. És a dir, el santanyiner creu que ha d'afirmar el seu amor a Castella per demostrar el dret a la catalanitat. En canvi, Maragall va molt més enllà, i fins i tot cluca l'ull al separatisme en el vers final de la seva oda: «Adéu Espanya!».

Rebut el 9 de setembre de 2014

Acceptat l'1 d'octubre de 2014

27 Jaume VIDAL, «Blai Bonet: *Cant Espiritual*» [ressenya], *Raixa. Miscel·lània de literatura catalana*, Mallorca, 1953, p. 150.

28 M. PONS, «La mossegada del dolor», *op. cit.*, p. 52.

29 *Ibid.*, p. 54.